

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-59>

УДК 338.124.4

Інвестиційна привабливість хлібопекарської галузі України: аналіз змін ринку

Дроздова В.А.кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і логістики
Одеської національної академії харчових технологій**Орявська О.О.**магістрант
Одеської національної академії харчових технологій

У статті розглянуто та проаналізовано хлібопекарську галузь України та можливості інвестування. Визначено проблеми галузі, які впливають на інвестиційний потенціал хлібопекарства в Україні. Встановлено катастрофічно низьке споживання хліба порівняно із затвердженими нормами, що становить загрозу продовольчій безпеці країни.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний менеджмент, хлібопекарська галузь, ринок хліба, норми споживання, продовольча безпека.

Дроздова В.А., Орявська О.О. ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ ХЛЕБОПЕКАРНОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ: АНАЛИЗ ИЗМЕНЕНИЙ РЫНКА

В статье рассмотрены и проанализированы хлебопекарная отрасль Украины и возможности ее инвестирования. Определены проблемы отрасли, которые влияют на инвестиционный потенциал хлебопекарства в Украине. Установлено катастрофически низкое потребление хлеба в сравнении с утвержденными нормами, что составляет угрозу продовольственной безопасности Украины.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный менеджмент, хлебопекарная отрасль, рынок хлеба, нормы потребления, продовольственная безопасность.

Drozdova V.A., Oriavska O.O. INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE BAKING INDUSTRY OF UKRAINE: ANALYSIS OF MARKET CHANGES

The article considers and analyses the bread-baking industry of Ukraine and investment opportunities. Problems of the industry influencing the investment potential of bread baking in Ukraine are determined. The catastrophically low consumption of bread in comparison with the standard rate is established, which poses a threat to the food security of the country.

Keywords: investments, investment management, baking industry, bread market, consumption rate, food security.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інвестиції є важливою основою розвитку всіх організацій, окремих галузей та економіки України. Не маючи надійних та якісних основ інвестиційного менеджменту (управління інвестиціями), важко очікувати на постійний розвиток місцевого виробництва, певний інноваційний прогрес, а разом із ними й на відповідне місце у світовому господарстві. Процвітання або деградація вітчизняного виробництва залежить саме від уміння керувати інвестиціями, фінансовим та людським капіталом.

Однією з провідних галузей харчової промисловості України є хлібопекарська галузь, основним призначенням якої є стійке і безперервне забезпечення виробництва хліба, хлі-

бобулочних та інших видів борошняних виробів у тих обсягах, які відповідають нормам споживання, встановленим державою, тобто рівню продовольчої безпеки.

Нині саме хлібобулочні вироби відіграють надзвичайно важливу роль у раціоні людей та займають особливе місце в харчуванні. Асортимент хлібобулочних виробів різноманітний, здатен задовольнити кожного, і, незважаючи на це, він постійно розширюється та вдосконалюється. Традиційно в Україні виробництвом хліба займаються спеціалізовані підприємства – хлібокомбінати і хлібозаводи, що випускають масову продукцію.

Згідно з динамікою розвитку галузі, хлібокомбінати втрачають свої позиції внаслідок зменшення споживання борошняних виробів

та невеликого асортименту. Одним з альтернативних шляхів забезпечення населення різноманітною випічкою є створення міні-пекарень та кафе-булочних. У сучасних умовах відкриття таких закладів, що використовують сучасну техніку, потребує початкових інвестицій, які окупляться не раніше ніж через два-три роки.

В Україні немає практично жодного хлібозаводу, де використовувалися б іноземні інвестиції. Це призводить передусім до відставання у технологічному розвитку української хлібопекарської галузі. Багато заводів не можуть дозволити собі впровадити якісь передові технології, тому що це може позначитися на збільшенні собівартості хліба та в підсумку в умовах обмеженої рентабельності виявиться просто невігідним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження та аналіз сучасних тенденцій інтеграції та концентрації в хлібопекарській галузі, зокрема її стан, здійснено в роботах: Н.С. Скопенка, І.В. Федулова, О.А. Стретович [4–6].

Інвестиційна привабливість хлібопекарської галузі України та шляхи підвищення економічної ефективності діяльності підприємств саме у цій галузі розглядалися в роботах Г.В. Козаченко та В.Г. Мамченко [7; 8]. Чимало праць вітчизняних та зарубіжних науковців присвячено питанню розвитку хлібопекарської галузі України, серед них: М.В. Нетяжука, О.А. Опря [9; 10; 14]. Сферою їхніх досліджень є хлібопекарські підприємства України, особливості та стан їхньої виробничо-господарської діяльності.

В останній час з'явилося багато публікацій аналітиків компаній ProConsulting, «Публічний аудит», InVenture Investment Group, AR-group та багатьох інших фахівців щодо необхідності вдосконалення політики державного регулювання хлібобулочної галузі як стратегічної галузі із забезпечення населення хлібопродуктами. За результатами огляду наукових розробок із цієї проблематики слід зауважити, що недостатньо уваги приділяється саме розробленню інвестиційного проекту будівництва кафе-булочної.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз динаміки розвитку хлібопекарської галузі України та розроблення пропозицій щодо привабливості та можливості залучення інвестицій до підприємств із виробництва хліба та хлібобулочних виробів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиції характеризуються як інте-

лектуальні та майнові цінності, які можливо оцінити у грошовому еквіваленті та використати для вкладання в інші об'єкти різних сфер діяльності. Дуже важливим складником економічного управління діяльністю компанії є інвестиційний менеджмент, тобто процес управління всіма аспектами інвестиційної діяльності підприємства.

Інвестиційний менеджмент на будь-якому підприємстві має декілька етапів. На вступному етапі здійснюється чітке визначення інвестиційних потреб для розвитку підприємства та пошуку альтернативних форм, проектів та інструментів, які могли б задовольнити інвестиційні потреби. Основний етап включає у себе оцінку інвестиційної привабливості проектів та конкретне прийняття інвестиційних рішень для формування інвестиційної програми. Також важливе місце тут займає організація реалізації прийнятих інвестиційних рішень. На завершальному етапі відбувається контроль над усім процесом реалізації прийнятих інвестиційних рішень. Проводиться постінвестиційний моніторинг визначення ефективності та результативності проектів і обраних інструментів. За необхідності можливе коригування інвестиційної програми для поліпшення результатів [1, с. 19].

Важливою є мета укладання інвестиційного проекту. Вона, насамперед, полягає у тому, щоб дати керівництву підприємства зрозуміти актуальний стан підприємства та подальші можливості для його розвитку. Детальний розгляд та обґрунтування інвестиційного проекту дає впевненість майбутнім інвесторам. Інвестори мають бути впевнені в надійності своїх інвестицій, саме це є здатне викликати довіру до керівництва підприємства [2, с. 23].

Хлібопекарська промисловість відіграє одну з вирішальних ролей у забезпеченні продовольчої безпеки країни. Вона виробляє продукт, який потрібен завжди, але попит на продукцію останніми роками значно змінився.

Обсяг посівної площі в Україні за період 2013–2017 рр. зменшився на 1 586 тис. га, що становить 9,8%. У середньому річне падіння обсягів посівної площі становило 5,3% (рис. 1). Але якщо за 2014 р. зменшення становило 0,5% порівняно з попереднім роком, то в 2017 р. спостерігається збільшення на 7,5% порівняно з 2016 р.

Незважаючи на те що посівні площі збільшено, виробництво хліба щороку зменшується (рис. 2).

Аналіз, проведений у табл. 1, свідчить, що за останні сім років жодного року не відбува-

лося зростання обсягів виробництва, але за 2015 і 2016 рр. показники майже не змінилися. Ці показники можуть свідчити про вкрай негативну динаміку розвитку, особливо з урахуванням суттєвого збільшення собівартості за майже десятиріччя. Але також можливо

поставити під сумнів достовірність статистичних даних та припустити, що частина бізнесу пішла до тіньових схем розрахунків, особливо через суттєве збільшення виробництва у приватних міні-пекарнях та супермаркетах, що впливає на статистичні дані.

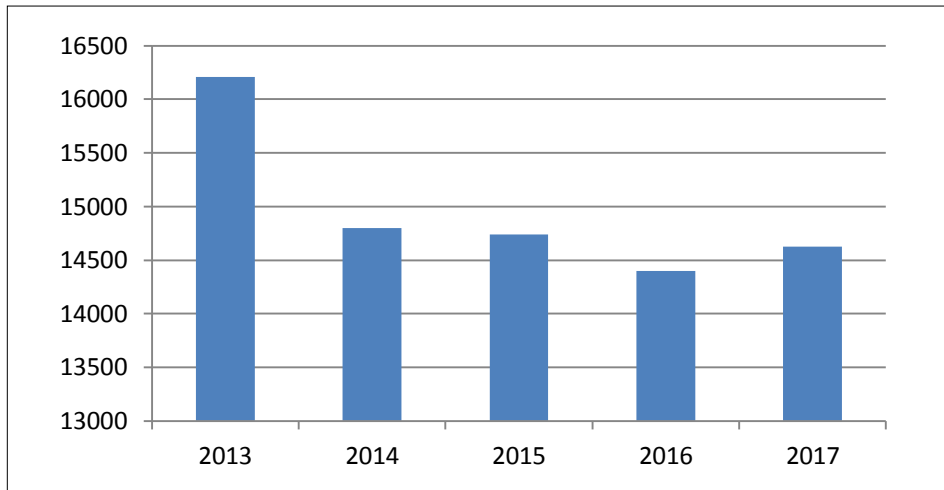

Рис. 1. Посівні площі сільськогосподарських культур, тис. га

Джерело: складено та доповнено на основі [11]

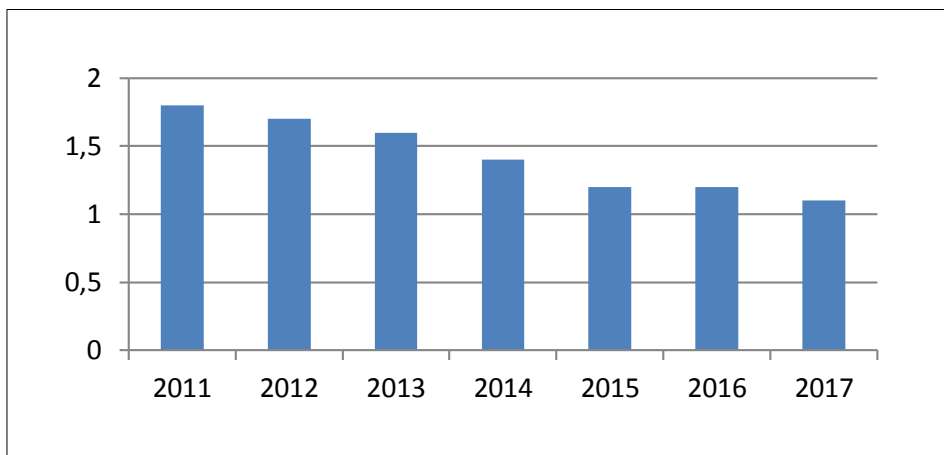

Рис. 2. Виробництво хліба та хлібобулочних виробів за 2011–2017 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано на основі [11; 14]

Таблиця 1

Аналіз динаміки змін виробництва хліба та хлібобулочних виробів

Назва / Рік	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017 до 2011 рр.
Хліб та хлібобулочні вироби, млн. грн	1,8	1,7	1,6	1,4	1,2	1,2	1,1	-0,7
до попереднього року, млн. грн		-0,1	-0,1	-0,2	0,2	0	-0,1	-0,7
до попереднього року, %		-5,5	-5,8	-12,5	-14,3	0	-8,3	-38,8

Джерело: опрацьовано за даними рис. 2

У зв'язку зі скороченням кількості населення та зміною структури споживання продуктів харчування відбувається зменшення обсягів виробництва хлібобулочної продукції. Але виробництво хліба та хлібобулочних виробів поступово збільшують міні-пекарні та супермаркети. Вони виготовляють хліб під власними торговими марками (що сприяє формуванню позитивного іміджу та набуттю постійної клієнтської бази) та не звітують стосовно обсягів виготовлення та збуту перед статистичними органами.

У регіонах, де виробляють більше всього борошна, а також у великих промислових центрах та столиці зазвичай зосереджено найбільші виробництва хлібопекарської галузі. Одним із найбільших українських виробників хлібопродуктів є інтегрований холдинг ПАТ «Холдингова компанія «Хлібні інвестиції», частка якого становить понад 8%. До цієї компанії включено: ПАТ «Хліб», м. Луцьк, ТДВ «Івано-Франківський хлібокомбінат», ПАТ «Бердичівський хлібозавод», обидва розташовано у Житомирській обл., ПрАТ «Хлібозавод «Олексіївський», м. Харків, ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат», ДП «Новоукраїнський КХП».

Лідером київської області є ПАТ «Київхліб», частка якого, за оцінками експертів, становить 91% ринку регіону. До його складу входять шість хлібокомбінатів у м. Київ та шість у Київській області (Бровари, Васильків, Макаров, Сквиря, Біла Церква і Фастів).

Також до складу компанії входять комбінат ремонтно-монтажний, інформаційно-обчислювальний та навчальний центри та підприємство матеріально-технічного постачання «Київхлібпостач».

Підприємством, що здійснює виробництво та реалізацію хлібобулочних виробів у Львівській (25%) та Вінницькій (60%) областях, є ПАТ «Концерн «Хлібпром». До нього входять підрозділи: «Львівський хлібзавод № 5», «Львівський хлібзавод № 1», «Цех кондитерських виробів», «Самбірський хлібокомбінат», «Вінницяхліб», «Гайсинхліб», «Гайсинський КХП», «Явірмлин». Співробітництво з найбільшими торговими мережами країни, орієнтація на міжнародні стандарти якості продукції – це ті критерії, що стимулюють цю компанію до впровадження інноваційних рішень у виробничі процеси для отримання високого прибутку.

Виробництво хліба та хлібобулочних виробів у 2017 р., як і в 2000 р., значних змін не зазнало. Головна частка виробництва (52%) – це хліб пшеничний. Хліб житній та хліб із пшеничного і житнього борошна становить 33%. На вироби булочні, зокрема батон та багет, припадає 24% від усього виробництва хліба нетривалого зберігання.

Відповідно до даних статистики, починаючи з 2000 р. виробництво хліба та хлібобулочних виробів в Україні зменшилося з 2,5 млн. т до 1,1 млн. т, або у 2,2 рази. При цьому чисельність населення країни зменшилася на 14%.

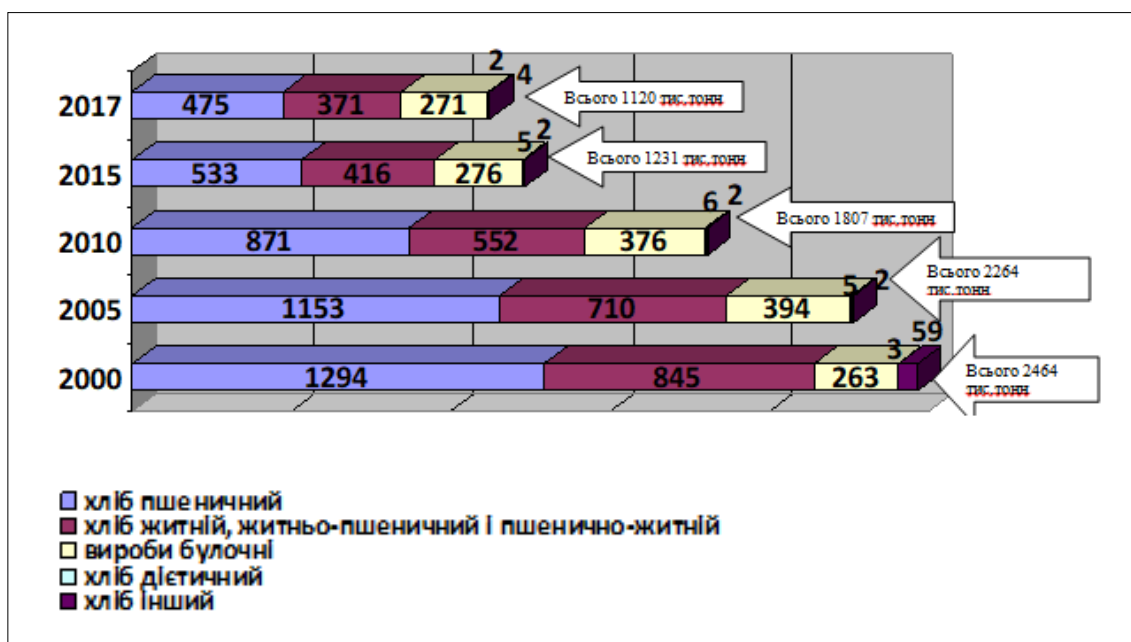

Рис. 3. Динаміка виробництва хліба та хлібобулочних виробів нетривалого зберігання

Джерело: за даними Держстату та на основі [13]

Згідно з показниками офіційної статистики, пшеничного хліба за минулий рік було вироблено 1 млн. 120 тис. т. Простий математичний розрахунок показує, що при населенні 44,83 млн. осіб та споживанні хліба всі 365 днів на рік, на кожну людину припадає 24,98 кг на рік або 68,43 г на добу.

Згідно з Постановою КМУ «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів для основних соціальних і демографічних груп населення» від 11.10.2016 № 780, державою затверджено необхідне мінімальне споживання хлібу, основні показники якого наведено в табл. 2. На підставі отриманих даних можливо зробити висновок, що споживання хліба в Україні навіть нижче за норми споживання хліба у блокадному Ленінграді, де норми коливалися від 125 до 800 г на добу.

Однією з тенденцій сьогодення є збільшення кількості міні-пекарень та кафе-булочних. Незважаючи на негативні тенденції зменшення попиту на хлібобулочні вироби, організація цього бізнесу в такому міні-форматі є досить перспективною, адже у сучасному суспільстві невпинно зростає попит на свіжу випічку та екзотичні сорти кави. Згідно з дослідженнями, за кордоном кафе-булочні вже досить довгий час займають одне з перших місць на ринку хлібобулочних виробів, витіснивши великих виробників. Кафе-булочна може налагодити ефективний виробничий процес у найкоротші терміни і запропонувати споживачеві іншу, часом більш смачну, різноманітну й корисну продукцію.

Активізація інвестиційних процесів є основним шляхом поліпшення функціонування підприємства, його фінансового стану та подолання кризових ситуацій. Від першочергово виконаних розрахунків та до моменту безпосередньо вкладення коштів, а також від відповідності реальним умовам реалізації

проектів повноцінно залежить точність планових інвестиційних проектів. Саме тому особливого значення набувають питання щодо планування проектів.

У сучасному суспільстві побутує тенденція, що великі підприємства з виробництва хліба та хлібобулочних виробів зменшують обсяги через застаріле обладнання, їх важко утримувати та вивести на високий рівень, а малі приватні є більш платоспроможними та перспективними. Саме тому, на нашу думку, для використання приміщень та отримання додаткового прибутку є сенс при великих заводах, особливо якщо вони територіально знаходяться у гарному місці, відкривати кафе-булочні.

Таку ідею створення кафе-булочної при виробництві розроблено для ТОВ «SWEETS & BAKERY», м. Хмельницький. Завдяки вдалому розташуванню підприємства існує можливість створення кафе-булочної, яка працюватиме без перерви на обід і буде мати широкий асортимент продукції. Улітку кількість відвідувачів може бути збільшено за рахунок літньої тераси.

Згідно з проведеними розрахунками, інвестиційний проект є вигідним для підприємства-інвестора. Крім того, цей захід є не тільки фінансово вигідним, а й сприятиме поліпшенню позитивного іміджу існуючого підприємства. За допомогою управління іміджем можна впливати і керувати емоціями споживачів, що є основною цінністю в умовах сучасного ринку.

Висновки з цього дослідження. Хлібопекарська галузь України має виробничий потенціал для забезпечення населення якісними продуктами харчування у необхідних обсягах та асортименті. Проте існує необхідність оновлення виробничих потужностей.

Інвестиційна інфраструктура в хлібопекарській галузі є недостатньо розвиненою та

Таблиця 2

Споживання хліба у розрахунку на особу

Соціально-демографічні групи населення	Мінімальна норма споживання хліба, кг на рік		Середньорічне споживання хліба згідно з мінімальними нормами, кг на особу
	Пшеничного	Житнього	
Діти віком до 6 років	29,2	14,6	43,8
Діти віком від 6 до 18 років	51,1	28,0	79,1
Працездатне населення (від 18 до 60 років)	62,0	39,0	101,0
Не працездатне населення (від 60 років і старше)	62,0	38,0	100,0

Джерело: Постанова КМУ № 780 від 11.10.2016

потребує суттєвого вдосконалення шляхом уведення в дію ефективного енергозберігаючого обладнання, будівництва сучасних виробничих комплексів із замкненим циклом виробництва. Актуальним є впровадження інноваційної продукції, у тому числі хлібобулочних виробів, продукції для людей з особливими потребами, у тому числі для діабетиків.

Зменшення та критичне з огляду на встановлені норми споживання хлібобулочних виробів, як показує практика здебільшого стосується великих виробників. Натомість є тен-

денція до збільшення міні-пекарень та кафе-булочних.

Перспективою подальших досліджень є розроблення шляхів реалізації інвестиційних проектів будівництва кафе-булочних при виробничих підприємствах за умови їх сприятливого територіального розташування. Часткове використання наявних приміщень може бути шляхом подолання кризи. Запропонований захід дасть змогу збільшити інвестиційну привабливість ринку хлібобулочних виробів і потік вітчизняних та зарубіжних інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мазур О.Є. Інвестиційна діяльність малого підприємства в Україні. *Фінанси України*. 2005. № 11. С. 337.
2. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2014. С. 376.
3. Офіційний незалежний новинний портал 20 хвилин. URL: <https://zt.20minut.ua/Groshi/serednya-vartist-hliba-v-ukrayini-dosyagla-evropeyskih-znachen-10723736.html>.
4. Скопенко Н.С. Сучасні тенденції інтеграції та концентрації в хлібопекарській галузі України. *Наукові праці*. 2010. Вип. 38. Т. 1. С. 420–424.
5. Федулова І.В., Стретович О.А. Методичні підходи до формування інноваційної стратегії підприємств хлібопекарної галузі. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2006. Вип. 214. Т. 4. С. 1186–1193.
6. Скопенко Н.С. Сучасні тенденції інтеграції та концентрації в хлібопекарській галузі України. *Наукові праці Одеської національної академії харчових технологій*. 2010. Вип. 38. Т. 1. С. 420–424.
7. Козаченко Г.В., Антипов О.М., Ляшенко О.М., Дібніс Г.І. Управління інвестиціями на підприємстві: навч. посіб. К.: Лібра. 2004. С. 368.
8. Мамченко В.Г. Основи інвестиційної діяльності. Харків: ХГІ «НУА», 1996. С. 128.
9. Нетяжук М.В. Економічний механізм регулювання хлібопекарної промисловості: автореф. дис. ... канд. економ. наук. Київ, 2005. С. 18.
10. Опря О.А. Розвиток ринку хлібобулочних виробів: автореф. ... дис. канд. економ. наук. Київ, 2006. С. 4–13.
11. Офіційний сайт Укрстат. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://propozitsiya.com/ua/60-vyrobnytstva-hlibobulochnyh-vyrobiv-znahodytsya-v-tini>.
13. Васильченко О. Хлібні інвестиції, ціна хліба. Офіційний сайт аграрного інформаційного агентства Agravery. URL: <https://agravery.com>.
14. Паневник Т.М., Болгарова Н.К. Інтеграційні засади формування ефективної діяльності підприємств хлібопекарської галузі. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4086>.

REFERENCES:

1. Mazur O.E. (2005) Investycijna dijalnistj malogho pidprijemstva v Ukrajinі [Investment activity of a small business in Ukraine] *Finance of Ukraine*. No. 11. P. 337.
2. Mayorova, T.V. (2014) *Investycijna dijalnistj: Navchaljnyj posibnyk*. [Investment activity: Textbook] K.: Center for Educational Literature. P. 376.
3. . The official website of Oficijnyj nezalezhnij novynnyj portal 20 khvylyn. Retrieved from: <https://zt.20minut.ua/Groshi/serednya-vartist-hliba-v-ukrayini-dosyagla-evropeyskih-znachen-10723736.html>
- 4 Skopenko, N.S. (2010), *Suchasni tendenciji integraciji ta koncentraciji v khlibopekarskij ghaluzi Ukrajinj*. *Naukovi praci*. [Current trends of integration and concentration in the baking industry Ukraine], *Naukovi pratsi*, no. 38, pp. 420-424
5. Fedulova, I. V., & Stretovych, O. A. (2006). *Metodychni pidkhody do formuvannia innovatsiinoi stratehii pidprijemstv khlibopekarnoi haluzi*. *Ekonomika: Problemy Teorii Ta Praktyky* : Zbirnyk Naukovykh Prats, 214(4), 1186-1193.
6. Skopenko, N. S., & Stretovych, O. A. (2010). *Suchasni tendentsii intehratsii ta kontsentratsii v khlibopekarskii haluzi Ukrainy*. [Contemporary trends of integration and concentration in the baking industry of Ukraine]. *Naukovi Pratsi Odeskoi Natsionalnoi Akademii Kharchovykh Tekhnolohii*, 38(1), 420- 424.

7. Kozachenko G.V., Antipov O. M., Lyashenko O. M., Debnes G.I. (2004) Upravlinnja investycijamy na pidpryjemstvi : navch. posib. [Management of investments in the enterprise: teaching. Manual] K.: Libra. P. 368.
8. Mamchenko VG (1996) Osnovy investycijnoji dijajlnosti. [Fundamentals of Investment Activity] Kharkiv: HGI "NUA". P. 128.
9. Netiazhuk, M. V. (2005) Ekonomichnyj mekhanizm rehuljuvannja khlibopekarnoji promyslovosti [The economic mechanism of regulation of the baking industry], Ph.D. Thesis, Economy, Kyiv, Ukraine. P.18
10. Opria, O. A. (2006) Rozvytok rynku khlibobulochnykh vyrobiv [Development of the market of bakery products], Ph.D. Thesis, Economy, Kyiv, Ukraine. P.4-13
11. The official website of Agrarnogo informacijnogo agentstva. Retrieved from: <http://www.agravery.com>
12. The official website of Ministerstva agrarної polityki ta prodovolstva Ukraїni. <https://propozitsiya.com/ua/60-vyrobnictva-hlibobulochnykh-vyrobiv-znahodytsya-v-tini>
13. Vasylychenko O. Khlibni investyciji, cina khliba. [Bread investments, the price of bread] The official website : URL <https://agravery.com>
14. Panevnyk T.M., Bolgharova N. K. (2015) Integracijni zasady formuvannja efektyvnoji dijajlnosti pidpryjemstv khlibopekarsjkoji ghaluzi [Integration principles of formation of effective activity of enterprises of the baking industry] Efektyvna ekonomika. No. 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4086>